

II. Zalaegerszegi Íróttábor Nő-kép, női szerepek a kortárs irodalomban, különös tekintettel a családra

Az irodalmi hagyományteremtés egyik eszköze az íróttábor. A *Pannon Írók Társasága* ez irányban is tett lépéseket – részben az elődök nyomát követve –, s az idén megszervezte az ifjúsági íróttábor után a II. Zalaegerszegi Íróttábort, a Kézművesek Házában, a Gébárti-tó partján, augusztus 21 és 24 között. A téma rendkívül aktuális: Nő-kép, női szerepek a kortárs magyar irodalomban. Ezt igazolták a tervezetben elvállalt témák is, amelyeket – végül is – nyolc résztvevő adott elő, húsz-húsz percben. Gyakorlatilag minden az előzetes elképzelések szerint történt, két dolgot kivéve – Cséby Géza nem ért haza lengyelországi kiküldetéséből, ám előadását elküldte és felolvastuk, hasonlóan Bence Lajoshoz, aki munkahelyi elfoglaltságai miatt nem tudott az eszmecsereben részt venni. Az előadásokat ugyanis szóbeli kiegészítések, kérdések, viták követték.

Számunkra nagyon jól jött ez az előadás-sorozat, *Tanulmány, kritika* rovatunk témavilágát élénkítik az itt elhangzottak írásbeli változatai. Sajnos, a meleg és egyéb körülmények miatt, közönségünk kevés volt, nagyobb nyilvánosságra csak bent a városban számíthatunk. Jövőre valószínű szeptemberben és a városban rendezzük meg a III. Íróttábort. A kiránduláson a csapat egymást még nem, vagy kevéssé ismerő tagjai is összeismerkedtek, lendvai vendéglátónk pedig, Halász Albert költő, a városi könyvtár igazgatója adott részletes tájékoztatást a magyar kisebbségi kultúra szlovéniai-muravidéki helyzetéről.

Költőverseny – a Nobel-díjas Salvatore Quasimodo tiszteletére

Huszonharmadszor rendezte meg Balatonfüred városa az egyik leghíresebb költőversenyt, a Nobel-díjas Salvatore Quasimodo tiszteletére, akinek hársfaültetése a Balaton-parton 1961-ben élesztette újjá az indiai költő, Rabindranáth Tagore által kezdeményezett hagyományt. Az idén, szeptember 4-én és 5-én is gazdag kísérő események „koszorúzták” a poétikai versenyt: volt könyv- és folyóirat bemutató, kiállítás megnyitó, költői est. Ennek keretében bemutatkozott a Magyar Szemle angol nyelvű társ-lapja, a Hungarian Review, melyről a főszerkesztő, Kodolányi Gyula, Illyés Mária és Groh Gáspár adott érzékletes képet. A Quasimodo-emlékdíjas költővel, Jász Attilával Szőcs Géza költő, kormánybiztos beszélgetett. Sor került Madarász Imre, Péntek Imre és V. Kulcsár Ildikó új kötetének ismertetésére is. Ez volt a péntek esti program. Másnap délelőtt Szőcs Géza a két új Janus Pannonius-díjas költő, Charles Bernstein és Giuseppe Conte portréját vázolta, de betekinthettünk Szőrényi László Latin és röhej című tanulmánykötetének szellemiségébe, valamint Hamvas Béla fiatalkori regényéről, az Ördögösökről a kiadó adott figyelemre méltó képet. Mindezek az események a Vaszary Villa kamaratermében történtek, tekintettel a rossz időre. Ugyanitt mutatták be a Tempevölgy új számát – Tóbiás Krisztián közreműködésével –, majd Talabér Gyula füredi fotós kiállítását nyílt meg.

A Quasimodo-napok fő eseménye az Anna Grand Hotel dísztermében zajlott, ahol őexc. Maria Assunta Accili olasz nagykövet asszony és Paczolay Péter római nagykövet köszöntötte a résztvevőket, majd átadták a XII. Bertha Bulcsu- és a XXIII. Salvatore Quasimodo-díjakat. Bertha Bulcsu-díjban részesült: dr. Szalóczy Péter, R. Kiss Kornélia, Toldi Éva, kiemelt díjazott Berta Zsolt. A Quasimodo-díj megosztott II. díját Payer Imre és Turcsány Péter kapta, míg a fődíjat ezúttal Lanczkor Gábor nyerte el. Az Életmű-díjat pedig a kárpátaljai Vári Fábrián László érdemelte ki. Az alábbiakban az ünnepeken elhangzott laudációk olvashatók.

Turcsány Péter *Salvatore!* című versének laudációja

Talányos verscím, talányos vers. Talán ezért is illik a hermetizmus nagy költőjéhez. Hiszen az „ermetismo” nevű olasz költészeti irányzatot Francesco Flora irodalomtörténész éppen „zártága”, talányossága, nehezen „feltörhető”, megfejthető volta miatt keresztelte el így. A cím utalhat Quasimodóra, akárcsak a mottó. De utalhat a Megváltóra is, mint olvasható a jegyzetben, amely igazán nem megszokott a hermetista költeményekben. És végül utalhat, mindkettőre együtt. Curzia Ferrari magyarul 2010-ben kiadott, és itt, Balatonfüreden 2011-ben bemutatott könyvéből – „*Csönd Istenre, tárd ki a magányt*” (*Dio del silenzio, ari la solitudine*) – tudjuk, hogy Quasimodo, megszenvedett hitével, gyötrelmes istenkeresésével, maga is tekinthető, sokak olvasatával szemben, keresztény költőnek.

Vajon Turcsány Péter pünkösdi költeménye vallásos vers? Igen, a szeretet vallásához illően, közép-pontjában a szeretettel. Helyesebben: annak tagadott tagadásával. A szeretetért kiált, a gyűlölet ellen szólal meg és fel ez a vers:

*... együtt veszünk el fortyogó üstben,
amit a Háborúság démona tett föl
izzani e létvégi alkonyatban.*

A nagy betűvel írt Háborúság, a szellemi polgárháború, a közéleti lövészárk-háborúskodás ellen tiltakozik. A „Káinok” ellen, akik Ábeleknek álcázzák magukat. Az álkeresztények, farizeusok ellen, akik a szeretet helyett a gyűlöletet szolgálják és szórják szerteszét, akik nem – mint Máté evangéliumában olvassuk – megegetik, megitatják, befogadják a szenvedőt, az éhezőt, a szomjazót, a menekülőt, a jövevényt, hanem kirekesztik, megbélyegzik, meggyűlöltetik. Akik a Mammont, az Aranyborjút imádják Istenükként. Akiknek a szeretett vallásuk hatalmi, politikai, demagóg eszköz csupán.

Velük szemben Turcsány Péter osztozik az írástudó felelősségében, melyet Pilinszky *Intelme* így fogalmazott meg:

*Arra figyelj, amire városod,
az örök város máig is figyel:
tornyaival, tetőivel,
élő és halott polgáraival.*

*Akkor talán még napjaidban
hírül adhatod azt, miről
hírt adnod itt egyedül érdemes.*

Írnok,

akkor talán nem jártál itt hiába.

De ahogy a Turcsány-versnek, úgy e rövid laudációnak is lehet két befejezése, két klasszikus idézettel. A második Petrarcanak, a második legnagyobb olasz költőnek ódájából, az *Italia mia*-jából:

Pace, pace, pace.

Azaz:

Békét, békét, békét.

Péntek Imre

Harapni a fényből...

Payer Imre: Romló falnál, árnyékban, fényben

A késleltetés verse ez. A rejtegetett paradigmáé. Valami fontos tény megrablásáé, amely nem magyaráz meg semmit, de lényeges következtetésekhez vezet. Bepillantáshoz az üregekbe, a mélységbe. „Hazudik az idő” – írja a költő, s mi hiszünk neki.

Pedig igyekszik elterelni figyelmünket. Semmiségekkel. Egy elárvult udvar kacatjaival. A romlás megannyi jelenségével. „Sárgászöldre vált...rothadó vakolattal”, téglaroncokkal”, „vakhomályos üveg mögött/lomok néma csendjével”... Vadszőlő-folyondárral...

Ám az én, a vers főhőse egyszerre felfigyel.

Elkezdi értelmezni helyzetét. Ki ő, mi ő – hogyan kerül ide, mi az értelme ennek a – mondhatni – színpadias helyzetnek. Ennek a sötét odúba vezető, alagsori kirándulásnak. A néző/pont objektívje egyértelmű, mégis a „vakhomályos üveg”, a „lomok néma csendje” baljós történet kibontakozását előlegzi. A jelen árnyai is itt bólogatnak a közelben, s a „szikkadt karácsonyfadísz” nem vonz már semmi jót – a jóság innen messzire párolgott –, csak a boldogtalanság átkos szavai fogalmazódnak meg.

„Ne legyen tavasz”, „ne jöjjön nyár” – ám ezek a végletes mondatok is elvesznek a közöny sivatagában.

Még néhány feleslegesnek tűnő jelenség. Elterelő díszlet. Egy magányos madáretető, melyre nem száll madár. A „zöld lepke repkényraj” csak átmeneti takaró. S ebből a „mélypontból” – nincs kivezető út. Nincs mentőösvény. Csak a kényszeres alámerülés van, hullás, elveszejtés.

Ahogy a vers egyszerre – nyilvánvalóvá teszi a maga igazságát: „A földalatti nyirkos odú az igaz”. Nincs más.

S amikor már azt hisszük, vége, nincs mentő egység, felszabadító erő, akkor jön a meglepetés. Mert a fönt és lent suhanó „áramlás” megment, megszabadít. Az ebben úszkáló fénydarabkák egyetlen cafatja is elég a meneküléshez. És elhangzik a kivédhetetlen mondat: „haraptam a fényből”. S ez az enyém, bármennyire is eltemet a roncsok, lomok tömege, bizarr kavalkádja. „haraptam a fényből” – ismétlem, ebből, ahogy a vers írja: „csorba aranymanáéból”.

Ez a lázadás, ellenszegülés az értelme a versnek. Megmenteni, megmenekülni, a többi nem számít. Ez a dacos, kiskiús – talán véletlenszerű – gesztus felülírja a lét dübörgő gépezetének egyenletes dohogását.

A sötét predestináció nem győzhet. Bár már a fenti aranymanna is csorbult, mégis ez az egyetlen menedék. Vigasz. Ami még a miénk. Ami elérhető.

Payer Imre verse ennek a lefelé zúduló – lejtmeneti – élettáncnak biztos pörgését, megállíthatatlan vonulását kérdőjelezi meg. Egy villanás, egy-egy „fényharapás” vigasztal bennünket.

De ezért mindent el kell követnünk.

A késleltetés itt és ekkor nyeri el értelmét. A költő megtalálja a feloldást. Az emberi elrendeltetés csak így és ilyen módon áldozhat a beteljesülésnek.

Laudáció Lanczkor Gábor *Caravaggio* című költeményéről

(a 2015. évi Quasimodo Nemzetközi Költőverseny nagydíjas verse, díjátadás: Balatonfüred, 2015. szeptember 5.)

Caravaggio a kezdetektől fogva a legnagyobb előszeretettel választott és vállalt ön-emblémája Lanczkor Gábor verseinek. Nem csupán a *Vissza Londonba* című kötetének (2008, Pozsony, Kalligram) egyik „főhőse” Caravaggio, hiszen öt képéről is olvashatunk benne egy-egy költeményt, hanem mindjárt a költő első kötetének (*A tiszta ész*, 2005, Bp., JAK-L'Harmattan Kiadó) első borítólapján egy olyan jelenet szerepel, amely Derek Jarman *Caravaggio* című filmjéből vétel, a hátsó borítón pedig az időnként festőként és fényképészként is működő költő a saját önarcképének variánsát teremtette meg az egyik nagyszerű Caravaggio-kép, a *Szent Máté mártíromsága* egyik, a közmegegyezés szerint a festő önarcképének tekinthető, mellékalakjából. Ha közelebbről megnézzük, láthatjuk, hogy itt másfél alakot mos egybe a költő a maga fiktív önarcképében úgy, hogy az eredeti festmény két alakjának láthatási szögét elforgatja. A San Luigi dei Francesi kápolnájába készült az a Szent Mátét evangéliuma írása közben egy angyallal ábrázoló kép is, amelyet – föltehetőleg teológiai cenzúra alapján – nem fogadtak el az eredeti megrendelők, így azután kézen-közön Berlinbe került, ahol a második világháború végén elégett. Ez az a kép, amelyet sajnos csak régi fényképekről ismerhetünk, és ez ihlette Lanczkor mostani versét is. A költemény eleje erre a vitára, illetve a kép elutasítására utal: ez a mai olasz közönséget is nagymértékben érdekli, hiszen erről a kicenzúrázott, illetve egy újabb képpel helyettesített műről sokat ír az a művészettörténész, Costantino D’Orazio, aki nemrég, 2013-ban jelentette meg *Caravaggio segreto*, azaz A titokzatos Caravaggio című monográfiáját. Ám a költemény tulajdonképpen tárgya, azaz Caravaggio halála nem csupán a fent említett monográfiának is egyik fontos fejezetét ihlette, hanem országos szenzáció lett Olaszországban, amikor végre találtak három olyan kétségbe vonhatatlan bizonyítékot, amelyek szerint Caravaggio valóban meghalt Porto Ercolében, a kórházban, és valóban eltűnt az a hajó, amely odáig hozta Nápolyból, és amelyen három remekművét is magával hozta, amelyeket Borghese bíborosnak szánt ajándéknak, mivel az kijárta neki a pápai kegyelmet. (Korábban ugyanis a legkülönbözőbb változatok kerengtek arról, hogy pontosan hol is halt meg.)

Van azonban egy jól elrejtett fordulat a költemény narrációjában. Ez pedig a következő mondat, amely a mocsári városka fantomjainak eloslása és a Rómába való megérkezés közé ékelődik. Így hangzik: „Kiszőkült Merisi-más, északról jött/ Zseni, önportréid mind a kételyei.” Alapos olvasás után egyértelművé válik, hogy itt már nem Caravaggiót beszélgeti a költő, hanem immár ő maga szól; Caravaggio sohasem érkezett meg ugyanis Rómába, és ha meg is érkezett volna, nem láthatta volna ott annak a gigantikus rombolásnak és újjáépítésnek a folyamatát és eszközeit, amely teljesen szétrombolja a város jobb és bal partjának hagyományos szerkezetét. Ezt csak a költő láthatta, illetve láthatta volna Caravaggio, ha ő előrefele átesett volna azon a metamorfózison, amelyen Lanczkor Gábor átesett, amikor Caravaggiót maszkként magára vette. Mert hiszen a végén megint a haldokló szólal meg, azaz mondjuk így, hogy Caravaggio-1., ha a festőket, illetve a költőket is úgy számoznák, mint a futballistákat vagy a rendőröket, idézem: „és most meghalok”. Ugyanis miért ez az urbanisztikai káosz és apokalipszis? Vagy nem is apokalipszis, hanem új genezis?! „hogy e folyamatólagos vihar, az isten-ember-állat/ Közti ingajarat alakítsa ki az épületek/ Új formáját és az utca- meg térszerkezetet,/ Hogy romboljon és tapasszon/ Önkívületem, kívül mindenem,/ Az emberi élet pánikszerű/ Önértékén, [...]”

Tehát a költészet isteni ihlet volt mindig, és a festészet és általában a művészet ezen isteni ihlet

nélkül ugyanúgy elképzelhetetlen. Lanczkor Gábor eddig ekphraszisz-szerű költeményekkel lepte meg olvasóit, vagyis létező vagy elképzelt képzőművészeti alkotások irodalmi leírásával, illetve, mondjuk így: szóba történő újraalkotásával, most pedig legkedvesebb festője életének és halálának lényegét foglalta össze egy olyan versben, amely „költött festménynek” nevezhető, Caravaggio-1. utolsó művének, amelyet már Caravaggio-2. tudott csak megörökíteni, mert az úgy égett el, hogy meg sem született.

Mezey Katalin

VÁRI FÁBIÁN LÁSZLÓ DICSÉRETE

„A közösségi felelősségérzéstől és felelősségtudattól áthatott klasszikus magyar költészet egyéni karakterű, jellegzetesen kárpátaljai magyar sorsjegyű folytatása Vári Fábián László művészte.

Verseiben a történelem, a folklór és az irodalom emberi teljességet igénylő, egyéni és közösségi sorskérdésekkel minden időben nyíltan szembenéző alakjai alapozzák meg a jelenkor problémáival való sajátos karakterű, összetett és mély számvetést. Műveiben együtt él az emberiség archaikus tapasztalata és a jelenkor problémavilága. Költői világának különleges színét a mély történelmi tudással és a folklór emberi teljességet őrző gazdagságával szembesített mai sorslátás adja.

Művészetének megkülönböztető értéke a magyarságért érzett történelmi és jelenkori felelősség művészi megnyilatkozása. Magyarságunk kórképét kénytelen megrajzolni, de szemlélete szellemi és erkölcsi erőt sugároz, igaz értékekről tesz tanúságot.” – írta Vári Fábián Lászlóról Görömbei András Kossuth-díjas irodalomtörténész.

Vári Fábián László költő, műfordító, néprajzkutató, 1951-ben született az Ugocsa-megyei Tiszaújlakon, amely akkor a Szovjetunióban, ma Ukrajnában található. Az általános iskolát a nagyközségben, a középiskolát Nagyszőlősen végezte, 1968-tól az Ungvári Állami Egyetem magyar szakos hallgatója lett. 1967 és 1971 között az ottani Forrás Stúdió - egy fiatal költők, írók által alapított irodalmi közösség - tagja volt. Annak betiltását követően – a kárpátaljai magyarság polgárjogi mozgalmában való részvételéért – rektori paranccsal kizárták az egyetemi hallgatók sorából. Sorkatonai éveit után, 1975-től a beregszászi vasgyárban dolgozott, levelező tagozaton folytatta tanulmányait. 1978-ban diplomázott. 1971-től folklórgyűjtéssel is foglalkozik, felkutatta, lejegyezte, majd *Vannak ringó bölcsők* címmel kiadta gyűjtő munkája eredményét. A kárpátaljai magyar népballadák kötete 1992-ben jelent meg, 2006-ban második kiadása is napvilágot látott. Ruszin népballadákat is gyűjtött, és fordított magyar nyelvre. 1976-tól 1997-ig a mezővári középiskolában tanított, majd a beregszászi magyar főiskola tanára lett. 2005 óta a Magyar Művészeti Akadémia tagja, jelenleg a Magyar Írószövetség Kárpátaljai Írócsoportjának elnöke és az *Együtt* című, Kárpátalján megjelenő irodalmi folyóirat főszerkesztője. Kárpátalján, Várban él és alkot.

Kötetei csak a rendszerváltozást követően jelenhettek meg. Eddig Kárpátalján és Magyarországon összesen hét jelentős verseskötet, és egy szintén szép szakmai sikert hozó prózakötetet publikált Tábori posta: szovjet mundérban Poroszföldön *címmel*.

Munkásságáért 1983-ban elnyerte a nem hivatalos Kílencek-díját, majd egyebek mellett a Bethlen Gábor-díjat 2001-ben, 2003-ban megkapta a József Attila-díjat, 2004-ben a Tótkés László-díjat és a Balassi Bálint Emlékkardot, amelyet 2011-ben a Lovagkereszt kítüntetés, majd az Arany János-díj és 2014-ben a Kölcsey-plakett követett.

Nagy öröm számomra, hogy az idei költőverseny alkalmával munkássága elismeréseként a bíráló bizottság Vári Fábián Lászlónak ítélte a **Salvatore Quasimodo Alapítvány életműdíját**.

Jecza Péter:
Ikrek

JECZA Péter
[Szociálistyámparizsári Dzsáika, 1939 -
Temesvári Elméleti, 2000]

Ikrek, 1970-es évek
Fényes fa
Szekély Nemzeti Múzeum, Szászvári Gyűjtemény

Twins, 1970s
Polished wood
Museum National Szépművészeti Székely Nemzeti Múzeum

